

Podpora pro začínající učitele pomůže řešit kritický nedostatek pedagogů ve školách

Začínající učitelé nemají dostatečnou podporu, proto často odcházejí ze školství

V České republice chybí až šest tisíc kvalifikovaných učitelů a v krajích jako je Karlovarský nebo Ústecký tento nedostatek vážně ohrožuje chod škol¹. A co víc, přibližně 60 % učitelů základních škol je ohroženo syndromem vyhoření² a do škol chodí ráda nejmenší část dětí z celé OECD.³ Nedostatek pedagogů a nemotivovaní žáci mají nutně negativní dopad na celou společnost.⁴

Odchodem ze školství jsou nejvíce ohroženi **začínající učitelé**. Každý čtvrtý z nich přemýšlí o odchodu⁵. Pedagogové se totiž na začátku své kariéry potýkají s nesmírně náročnou situací, kdy je od prvního týdne po nástupu do profese očekáván stoprocentní výkon.

Noví učitelé tak naráží na situace, se kterými si neví rady – ať už je to řešení složitých situací ve třídě nebo komunikace s rozčilenými rodiči. V této fázi se začínající učitel soustředí „na přežití“ ve třídě a ve škole a není schopen využívat potenciál získaný během studia.⁶ Začínající učitelé propadají profesní stagnaci, nerozvíjí své kompetence (právě naopak), a to končí frustrací. Tato situace nutně působí i na jejich žáky, kteří nerozvíjí svůj potenciál a neučí se rádi.⁷

V **důsledku zahlcenosti a frustrace začínající učitelé ze školy odchází**, ještě více posilují nedostatek učitelských kapacit a frustraci celého pedagogického sboru. Sami začínající učitele zmiňují jako **zásadní faktor pro odchod z profese nízkou podporu vedení a špatné klima školy**.⁵

Začínající učitelé proto potřebují podporu.⁸ Ta v České republice zákonně ustanovena není a je pouze na řediteli, zda podporu dobrovolně poskytne. Přitom začínající učitele najdeme minimálně na jedné ze čtyř škol. Ale dle šetření z roku 2022 se jen 35 % z nich setká s intenzivnější podporou od uvádějího učitele, který se řídí specifickým plánem adaptace.⁹ Zároveň víme, že ve školách, které mají vytvořený systém uvádění nového učitele do praxe, uvažuje o případném odchodu z

¹ Maršíková, M., & Jelen, V., MŠMT (2019). Hlavní výstupy z Mimořádného šetření ke stavu zajištění výuky učiteli v MŠ, ZŠ, SŠ a VOŠ. <https://www.msmt.cz/file/50371/>

² Smetáčková, I. (2019). <https://odborne.casopisy.palestra.cz/index.php/dap/article/view/192>

³ TALIS (2018)

⁴ PAQ Research (D. Prokop a kolektiv), think-tank IDEA (J. Grossmann a kolektiv)(2021): Nerovnosti ve vzdělávání jako zdroj neefektivity

⁵ Hanušová, S., Pišová, M., Kohoutek, T., Minaříková, E., Janík, M., Janík, T., Mareš, J., Uličná, K., & Ježek, S. (2017). Chtějí zůstat nebo odejít? Začínající učitelé v českých základních školách. Brno: Masarykova univerzita.

⁶ Stuchlíková, I., & Janík, T. (2017). Rámcová koncepce přípravného vzdělávání učitelů aneb o hledání a nacházení konsensu mezi aktéry. Pedagogická orientace, 27(1), 242–246.

⁷ Harmsen, R., Helms-Lorenz, M., Maulana, R. & Klaas van Veen (2018). The relationship between beginning teachers' stress causes, stress responses, teaching behavior and attrition. Teachers and Teaching, 24:6, 626–643.

⁸ EACEA, European Education and Culture Executive Agency, Eurydice (2019). Teaching careers in Europe: access, progression and support. <https://data.europa.eu/doi/10.2797/708723>

⁹ <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/zacinajici-ucitele-se-vidi-za-katedrami-i-za-pet-let>

konkrétní školy nebo ze školství přibližně 12 % nových učitelů. **Pokud škola funkční systém uvádění nemá, pak chce odejít více než dvojnásobek začínajících učitelů.**¹⁰

Zavedení funkčního adaptačního období pro učitele jako řešení

Řešením je **ustanovit adaptační období pro začínající učitele** v zákoně o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. Tamtéž je nutné **ukotvit pozici uvádějího učitele**. Uvádějícím učitelům musíme zajistit dostatečnou podporu a vzdělávání pro výkon dané pozice – a to formou mentorských kurzů a míst reflexe a sdílení. Nesmí dojít k tomu, abychom měli nekompetentní a zahlcené uvádějí učitele, protože to by problém frustrace učitelských sborů a odchod ze školství neřešilo. Proto je nutné umožnit, aby měli na vykonávání pozice dostatek času. Toho docílíme snížením přímé pedagogické činnosti.

Zároveň navrhuje, aby MŠMT prostřednictvím Národního pedagogického institutu zajistilo vytvoření **míst reflexe** a podpory mimo školu, a to jak pro začínající, tak uvádějí učitele. Mělo by se jednat o prostor nabízející bezpečné prostředí, ve kterém budou začínající nebo uvádějí učitelé společně sdílet své problémy, úspěchy i rady a zvyšovat své kompetence v daných pozicích. Začínající učitelé tak získají podporu z různých zdrojů (ta je pro rozvoj učitele nutná¹¹) a zároveň podporu od kolegů, kteří jsou také v začátcích učení a potýkají se se stejnými situacemi. Tato místa navíc mohou využívat i učitelé, kteří se do profese vrací po delší době (např. učitelky po rodičovské dovolené apod.).

Aktuálně je v přípravě novela zákona o pedagogických pracovnících – a tak má parlament a ministr školství, mládeže a tělovýchovy jedinečnou příležitost tyto důležité změny zavést.

K čemu zavedení funkční podpory pro začínající učitele povede?

- Začínající učitel díky reflexi (nejen) v adaptačním období získá sebejistotu a rozvíjí své kompetence.
- Začínající učitelé budou zažívat úspěch a díky tomu méně propadat syndromu vyhoření¹² a sníží se šance na jeho odchod z profese⁹.
- Setrvání začínajících učitelů povede ke snížení přetížení učitelského sboru a jeho stabilizaci (nebude ohrožen chod školy). Dojde také ke generačnímu vyvážení sboru.
- Žáci díky spokojeným učitelům budou rozvíjet znalosti a gramotnosti a svůj potenciál, budou mít dobrý vztah k učení.
- Souhrnně jde o jednoduchou rovnici – sebejistý, motivovaný a kompetentní učitel bude mít spokojené a motivované žáky. To bude mít pozitivní dopad jak na jejich rodiče, tak i celou společnost.

¹⁰ Juhaňák, L., Šmahelová, M., Záleská, K. & Trnková, K. (2018). Analytická zpráva ze studie systémů podpory začínajících učitelů. Národní institut pro další vzdělávání.

¹¹ Janík, T., Wildová, R., Uličná, K., Minaříková, E., Janík, M., Jašková, J., Šimůnková, B. (2017): Induction Period for Novice Teachers: International experience and implementation suggestions

¹² Voss, T. & Kunter, M. (2020). "Reality Shock" of Beginning Teachers? Changes in Teacher Candidates' Emotional Exhaustion and Constructivist-Oriented Beliefs. Journal of Teacher Education, 71:3, 292–306.

Kontakt

Projekt Začni učit! pomáhá řešit nedostatek pedagogů v České republice. Našimi programy pomáháme motivovaným zájemcům dostat se do školství a začínajícím učitelům zvladnout start za katedrou.

Začni učit! www.zacniucit.cz

Jana Fryzelková

Spoluvedení, strategie a fundraising

jana@zacniucit.cz

+420 773692530